

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету суспільних наук

Юрій ОСТАПЕЦЬ

« 30 вересня » 2025 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПСИХОЛОГІЯ АНОМАЛЬНОГО РОЗВИТКУ**

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	053 Психологія
Освітня програма	Психологія
Статус дисципліни	вибіркова
Мова навчання	Українська

Робоча програма навчальної дисципліни «Психологія аномального розвитку» для здобувачів вищої освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 053 Психологія освітньої програми Психологія.

Розробники: Юхименко І.В. викладач кафедри психології.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри психології

протокол № 15 від «30» сервня 2025 р.

Завідувач кафедри проф. Уляна МИХАЙЛИШИН

Схвалено науково-методичною комісією факультету суспільних наук

протокол № 10 від «30» сервня 2025 р.

Голова науково-методичної комісії проф. Олена ПОПАДИЧ

Гарант освітньої програми проф. Вікторія СИНИШИНА

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90	-	5
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання - аудиторних – 12 самостійної роботи студента – 78	-	9
	Лекції:	
	-	8
	Практичні (семінарські):	
	-	-
Вид підсумкового контролю: екзамен	Лабораторні:	
	-	4
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	-	78

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Психологія аномального розвитку» є забезпечити теоретичну підготовку студентів, ознайомити студентів з особливостями розвитку, навчання і виховання дітей з дефектами розумового і фізичного розвитку, проаналізувати причини виникнення того чи того виду аномального розвитку, його особливості, методи виявлення і способи корекції.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК5. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність)

ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК10. Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК11. Здатність зберегти та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки діяльності та вчинків.

СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

СК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.

СК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту

СК12. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Психологія аномального розвитку» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП):

ОК10 Психофізіологія

ОК15 Загальна психологія

ОК19 Вікова психологія

ОК20 Клінічна психологія

ОК21 Патопсихологія

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Психологія», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання	ПР1.
Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань	ПР2.
Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційнокомунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.	ПР3.
Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.	ПР12.
Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку	ПР15.
Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.	ПР17.
Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії	ПР18.

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Психологія аномального розвитку»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Вміти аналізувати психологічні особливості аномального розвитку особистості. Зокрема, пояснити порушення у функціонуванні аналізаторів та мови, інтелектуального розвитку, особливості затримки психічного розвитку та людини з порушеннями опорно-рухового апарату.	ПР1.
Розуміти основні закономірності та особливості у порушенні функціонування та розвитку психічних явищ різного характеру.	ПР2.
Знати предмет, завдання та методи психології аномального розвитку; особливості порушення у функціонуванні аналізаторів та мови, інтелектуального розвитку, затримки психічного розвитку, особливості людини з порушеннями опорно-рухового апарату.	ПР3.
Знати складати та застосовувати програми психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів враховуючи особливості порушень психічного розвитку та типу установи для аномальних дітей.	ПР12.
Знати основні шляхи професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку з метою розширення знань у межах психології аномального розвитку особистості.	ПР15.
Вміти дотримуватись соціально відповідальної та свідомої поведінки, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у межах питань психології аномального розвитку особистості.	ПР17.
Знати основні шляхи щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та визначати зміст запиту до супервізії	ПР18.

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: екзамен, модульна контрольна робота у письмовій формі, реферат, презентація.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: усна (лабораторні заняття: (підготовка доповідей, рефератів, презентацій з подальшим захистом та відповідей на проблемні питання на лабораторних заняттях).

Форма підсумкового семестрового контролю: усна (екзамен).

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1) (заочна форма навчання)

Поточне оцінювання та самостійна робота			Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	-	50
15	15	20		

T1, T2 ... – теми

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2) (заочна форма навчання)

Поточне оцінювання та самостійна робота			Модульна контрольна робота	Сума
T4	T5	T6	-	50
15	15	20		

T1, T2 ... – теми

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни (заочна форма навчання)

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Лабораторні заняття (допуск, виконання та захист)	1	30	1	30
Доповідь	1	10	1	10
Словник (терміни)	1	10	1	10
Разом		50		50

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Бали	Критерії оцінювання
F	Студентом дана неправильна відповідь на запитання. Він ухилився від аргументації, виявив незадовільні знання понятійного апарату, спеціальної літератури або взагалі нічого не відповів Практично не знає психолого-педагогічної термінології. Володіння навчальним матеріалом на рівні розпізнавання. Не може користуватися підручником, методичними рекомендаціями, іншими дидактичними засобами. Володіє тільки окремими прийомами практичної діяльності, яких недостатньо для формування вмінь.

FX	Має уяву про психолого-педагогічну термінологію. Володіє навчальним матеріалом на фрагментарному рівні. Конспект з предмету носить не систематизований, фрагментарний характер. Не вміє скласти алгоритм відповіді. Не може відповісти на питання чи виконати практичну роботу без грубих помилок на які не звертає уваги.
E	Студентом в цілому дана правильна відповідь на поставлене запитання. Проте він не зміг переконливо аргументувати її, помилився у використанні понятійного апарату, виявив низький рівень знання відповідних літературних першоджерел. Самостійно відтворює головні положення викладені в базовому підручнику чи лекційному матеріалі. Знає основні психолого-педагогічні терміни. Потребує допомоги викладача чи товаришів для відтворення систематизованого навчального матеріалу. При реалізації знань в вирішенні практичних завдань потребує допомоги викладача на всіх етапах роботи. Часто допускає типові помилки які при допомозі здатен виправити. Повністю відсутнє знайомство з інформацією що викладена в додатковій літературі.
D	Повністю відтворює інформацію що викладена в базовому підручнику. Має значні утруднення при необхідності користування додатковою та довідниковою літературою. Епізодичне знайомство з періодичними психолого-педагогічними виданнями. Сформовані уміння може використовувати у стандартних ситуаціях які закладені у навчальні завдання. При виправленні допущених помилок потребує деякої допомоги викладача. Затрудняється при необхідності використовувати знання отриманні при вивченні інших дисциплін.
C	На основі оволодіння матеріалом в обсязі робочої навчальної програми дисципліни, під керівництвом викладача вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію про педагогічні явища. Цілком самостійно використовує набуті знання, вміння та навички в стандартних навчальних ситуаціях. Здатен контролювати свою діяльність. При контролі знань досить вільно складає алгоритм відповіді. Швидко знаходить необхідну інформацію в довідниковій літературі. Знайомий з психолого-педагогічними періодичними виданнями поточного року.
B	Вільно володіє матеріалом у відповідності з програмою дисципліни. Знання, вміння та навички може самостійно приміняти у нестандартних ситуаціях навчального характеру. Проявляє інтерес до наукової та науково-популярної літератури з предмету. Самостійно опрацював рекомендовану, додаткову літературу з предмету. В процесі вивчення дисципліни іноді виконував реферати не передбачені робочою програмою дисципліни. Проявляє схильність до аналітико-синтетичної діяльності, здатен висловлювати власну думку що до вивченого матеріалу. Отримані знання використовує при аналізі стану навчально-виховного процесу в університеті.
A	Студентом дана правильна і вичерпна відповідь на поставлене запитання. При цьому виявлено високий рівень володіння понятійним апаратом, знання першоджерел. На основі досконалого знання матеріалу предмету студент набуті знання, вміння та навички використовує при рішенні нестандартних задач. Вільно використовує міжпредметні зв'язки, орієнтується у періодичній та монографічній літературі з предмету. Легко знаходить відповіді на нестандартні, несподівані питання. У складних ситуаціях може провести аналіз на рівні теоретичного осмислення. Виявляє творчі здібності, нахил до самостійної науково-дослідної роботи.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1

Тема 1. Психологія аномального розвитку. Предмет, завдання, методи.

Предмет і завдання. Методи. Поняття «аномальна дитина». Види і причини аномалій.

Структура та особливості аномального розвитку

Тема 2. Порушення у функціонуванні аналізаторів та мови.

Діти з порушенням слуху. Діти з порушенням зору. Діти з порушенням мови.

Сліпоглухонімі діти.

Тема 3. Порушення інтелектуального розвитку.

Особливості психічного розвитку дітей-олігофренів Класифікація олігофреній за глибиною дефекту. Інші категорії розумово відсталих дітей. Особливості корекційної роботи з розумово відстали дітьми.

Модуль 2

Тема 4. Затримка психічного розвитку.

Затримка психічного розвитку у дітей та її причини. Основні типи затримки психічного розвитку та їх психолого-педагогічна характеристика. Діагностика затримок психічного розвитку в дітей та особливості корекційно-виховної роботи з ними.

Тема 5. Особливості людини з порушеннями опорно-рухового апарату.

Психологічні особливості осіб з порушеннями ОРА. Комунікативні бар'єри осіб з фізичними вадами.

Тема 6. Установи для аномальних дітей.

Принципи організації системи спеціальних закладів для аномальних дітей. Типи установ для аномальних дітей. Принципи і організація комплектування спеціальних установ для аномальних дітей.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
	Усього	у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
9-й семестр						
Модуль 1						
Тема 1. Психологія аномального розвитку. Предмет, завдання, методи.	15	1	-	1	-	13
Тема 2. Порушення у функціонуванні аналізаторів та мови.	16	2	-	1	-	13
Тема 3. Порушення інтелектуального розвитку.	15	2	-	-	-	13
Разом за модуль	46	5	-	2	-	39
Модуль 2						
Тема 4. Затримка психічного розвитку.	15	1	-	1	-	13
Тема 5. Особливості людини з порушеннями опорно-рухового апарату.	15	1	-	1	-	13
Тема 6. Установи для аномальних дітей.	14	1	-	-	-	13
Разом за модуль	44	3	-	2	-	39
Разом за семестр	90	8	-	4	-	78

6.3. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Психологія аномального розвитку. Предмет, завдання, методи.	-	1
2	Порушення у функціонуванні аналізаторів та мови.	-	1
3	Порушення інтелектуального розвитку.	-	-
4	Затримка психічного розвитку.	-	1
5	Особливості людини з порушеннями опорно-рухового апарату.	-	1
6	Установи для аномальних дітей.	-	-
Разом		-	4

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Психологія аномального розвитку. Предмет, завдання, методи.	-	13
2	Порушення у функціонуванні аналізаторів та мови.	-	13
3	Порушення інтелектуального розвитку.	-	13
4	Затримка психічного розвитку.	-	13
5	Особливості людини з порушеннями опорно-рухового апарату.	-	13
6	Установи для аномальних дітей.	-	13
Разом		-	78

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Дефектологічний словник: Навчальний посібник / За ред. Бондаря В.І., Синьова В.М. – К.: «МП Леся», 2011.
 2. Гошовська Д.Т. Спеціальна психологія та методика педагогічно-корекційного тренінгу: [навчально-методичний посібник] Луцьк, 2011. 265с
 3. Каут Н.М. Основи дефектології та логопедії: тексти лекцій. / Каут Н.М. - Дрогобич, 2012 р. 372 с.
 4. Кричківська Т.Д. Психологія аномального розвитку. Навчальний посібник / Кричківська Т.Д. 216 р 168 с.
 5. Лубовській В.І. Спеціальна психологія: Учеб. посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів / За ред. В.І.Лубовського. - 2-е вид., Испр. - М.: Видавничий центр «Академія». - 464 с., 2005.
 6. Основи дефектології : навчальний посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів / [І. М.Маруненко, В. І. Бобрицька, Є. О Неведомька, З.Ф. Сіверс]; КМПУ ім. Б. Д. Грінченка. - Вид. 2-е, стереотип.— Київ, 2006. — 144 с.
 7. Синьов В.М. Основи дефектології. / Синьов В.М., Кобернік Г.М. – К.: Вища шкл., 1994. – 143 с.
 8. Синьов В.М. Психологія розумово відсталої дитини: Підручник. / Синьов В.М., М.П. Матвєєва, О.П.Хохліна. – К.: Знання, 2008.
 9. Спеціальна педагогіка: Понятійно-термінологічний словник / За ред. В.І.Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. 16
 10. Хохліна О. П. Основи спеціальної психології : курс лекцій. / Хохліна О. П. Київ: 2011 р. 101с.
 11. Спеціальна психологія. У питаннях і відповідях: навчальний посібник / укл. О. В. Чепка – Умань : ВПЦ «Візаві», 2016 – 104 с.
- Додаткова (допоміжна) література
1. Власенко С. Б. Методика викладання дисципліни «Основи спеціальної психології» / Власенко С. Б. // Актуальні питання психологічного забезпечення навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах: зб. матеріалів круглого столу (Київ, 28 листопада 2013р.) – Луцьк: Вежа-Друк, 2013. – С. 15-17.
 2. Кантарьова Н. В. Деякі аспекти формування особистості дітей з мовленнєвими порушеннями / Кантарьова Н. В. - Науковий вістник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського - №12, 2008.
 3. Матвєєва М.П. Корекційна робота у системі освіти дітей з вадами розумового розвитку./ Матвєєва М.П., Миронова С.П. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет, 2005.
 4. Романенко О.В. Напрями роботи практичного психолога в системі інклюзивної освіти // Збірник наукових праць Кам'янець- Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Корекційна педагогіка і психологія / за ред. О.В. Гаврилова, В.І. Співака. – Вип. XXIII, частина 3. - Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2013. – С. 248-255.
 5. Сак Т.В. Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів в інклюзивному класі //Дефектологія. – 2010. - №1. – С.3-6.
 6. Спеціальна психологія. Тексти. Частина 1 / За ред. М.П.Матвєєвої, С.П.Миронової. - Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет, інформаційновидавничий відділ, 1999.
 7. Спеціальна психологія. Тексти. Частина 2 / За ред. М.П.Матвєєвої, С.П.Миронової. - Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет, інформаційновидавничий відділ, 2001.

8. Хохліна О.П. Актуальні питання психологічного обґрунтування корекції розвитку аномальних дітей //Управління в освіті: Зб.матеріалів У Міжнар. наук.-пр. конф. 14-16 квітня 2011 р., м.Львів. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2011. - С.334-335.
9. Хохліна О.П. До проблеми формування діяльності школярів в умовах спеціального освітнього закладу // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / [за ред. О.В.Гаврилова, В. І. Співака]. – Вип. XXIII в трьох частинах, частина 1. – Серія: соціально-педагогічна. – Кам'янець-Подільський: Медобори2006, 2013. – С.379-389.
10. Хохліна О.П. Зміст реабілітації у контексті співвідношення категорій спеціальної психології //Соціально-психологічні проблеми тифлопедагогіки: Зб.наук.праць. – К.: НПУЦ ім.М.П.Драгоманова, 2008. - Вип. 1(9). – С.20-32.
11. Хохліна О.П. Корекційно-розвивальна робота в системі загальної освіти//Дефектологія. – 2000. - №2. – С.11-16.
12. Хохліна О.П. Корекційно-розвивальна робота в спеціальних закладах освіти для дітей з порушеннями психофізичного розвитку: теоретичний аспект проблеми//Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: Зб.наук.пр. №1(3). – К., 2004. – С.291-295.
13. Хохліна О.П. Основні категорії спеціальної психології // Науковий часопис НПУ ім.М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія. Зб. наук.праць. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2006. - №6. – С. 151-158.
14. Хохліна О.П. Психологічні засади проведення корекційної роботи з дітьми, що мають порушення психофізичного розвитку // Проблеми освіти (Наук. зб. МОН України). – Київ, 2011. - №67.
15. Хохліна О.П. Психолого-педагогічне забезпечення соціалізації дитини з порушеннями психофізичного розвитку у спеціальному освітньому закладі: теоретичний аспект проблеми // Вісник Луганського нац. ун-ту ім.Т.Г.Шевченка. Педагогічні науки. – 2011. - №23(234). Грудень. – С.211-219.

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20 ___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20 ___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20 ___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20 ___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)